

Okulöncesi Eğitimin İlkokuldaki Etkileri

Üzerine Bir İnceleme

Ass. Tanju Gürkan

I. GİRİŞ

PROBLEM

Zorunlu öğrenim çağına kadar olan çocukların zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişmelerini sistemli bir ortam içinde daha iyi sağlayan yeteneklerinin gelişmesine yardım eden, onları ilköğretim hazırlayan ve temel eğitimin bütünlüğü içinde yer alan eğitim devresine «okulöncesi eğitim» denir.¹ Okulöncesi eğitim günümüzde gittikçe yaygınlaşan ve önem kazanan bir konudur. Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik ve toplumsal kalkınma beraberinde yeni gereksinimleri ve değerleri de getirmekte, toplum yaşamında değişikliklere yol açmaktadır. Endüstrileşme ve kentleşmenin kaçınılmaz bir sonucu olarak küçük, «çekirdek aile» türü yaygınlaşmaya, çalışan kadınların sayısı da her geçen gün artmaya başlamıştır. Bu durum çocukların bakımlarının sağlanması yönünde yeni önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu önlemlerden biri, bu yaş grubu çocuklarının kurumlarda bakım ve eğitimlerinin sağlanmasıdır. Anayasamızda ifadesini bulan «sosyal devlet» olma niteliğinin de gereği, okulöncesi eğitim kurumlarını açmak ve yaygınlaştırmak devlete düşmektedir. Bugün Türkiye'de (0-6) yaş grubuna giren çocuklara bakan ve eğitimlerini sağlayan kurumlar çeşitlidir.

Bu kurumlarca açılan okulöncesi eğitim kurumları, çocuk yuvaları, anaokulları ve anasınıfları diyebileceğimiz üç ayrı kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan çocuk yuvaları (0-6) anaokulları (3-5) anasınıflarıysa (5-6) yaşları arasındaki çocuklara yönelik kurumlardır.

Okulöncesi eğitimin başarıya ulaşabilmesi için :

- i) Herşeyden önce bu yaş çocuklarının gereksinimlerinin saptanması,
- ii) Bu gereksinimleri en iyi şekilde karşılayan bir programın düzenlenmesi,
- iii) Sağlık şartlarına uygun bir eğitsel çevrenin hazırlanması, (Bina, araç-gereç, bakım vb.)

¹Resmi Anaokulları ve anasınıflar araştırması, Ankara, M. E. B. Mesleki ve Teknik Öğretim kitapları, No: 152, 1978, s.1.

iv) Aile ve ilkököl arasında dengeli ve başarılı bir çalışma yapılması

v) Başarılı ve dengeli çalışma yapabilecek yetkili elemanların yetiştirilmesi gerekmektedir.

Bunlar gerçekleştirildiği oranda okulöncesi eğitimin başarısından söz edilebilir.

İlköğretim, çocuğu kendi amaçlarına göre yetiştirebilmek için onda bir tecrübe temelini bulduğunu varsayar. Bu tecrübelerdeki eksiklik, çocuğun başarısını engelleyen onu, daha elverişli şartlarla yetişip ilkökula başlayan çocuklardan geri bırakan bir etken olabilir.

Okulöncesi eğitimin çocuk üzerindeki etkilerini inceleyen pek çok yabancı araştırmacı (Walsh, Hattwict, Jeel, Kawin ve Hoefler, Vitz, Boney ve Hicholson, Allen ve Masling, Cohen ve Bogshaw, vb.) çok kesin olmamakla birlikte şu sonuçları elde etmişlerdir: «İyi bir okulöncesi eğitimi çocuğun sosyal becerilerini geliştirmektedir. Bazı durumlarda bu etki birkaç yıl sonra bile ayırdedici bir nitelik olarak gözlenebilmektedir. Eğer çocuğun ev ve okul dışı ortamı gelişmeyi olumlu yönde uyaracak bir nitelik taşımıyorsa, bu gibi çocuklarda okulöncesi programları dil ve zihin gelişimini açık biçimde etkileyici olmaktadır.»² Ülkemizde okullarda okulöncesi eğitim kurumlarından gelen çocuklarla, doğrudan doğruya ilkökula başlayan çocukların türlü özellikleri yönünden farklı olup olmadığı konusu henüz incelenmemiş yeni bir konudur. Bu konunun incelenmesiyle, hem okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılmasının gerekliliği, hem de var olan okulöncesi eğitim kurumlarının gerçek işleyişi bakımından olumlu sonuçlar ortaya çıkabilir.

Araştırmanın Amacı

İlkokulların birinci sınıflarındaki okulöncesi eğitim kurumlarına devam etmiş öğrencilerle etmemiş olanları okulöncesi eğitimin amaçlarına göre öğretmenlerin gözlemlerine dayalı olarak kıyaslamak ve böyle bir eğitimin ilkökulda çocuğun başarısına nasıl etki ettiğini incelemektir.

Denenceler

i) Türkiye'deki okulöncesi eğitim kurumları amaçlarını gerçekleştirmektedirler

²Ethem, Özgüven, Okul Öncesi Eğitimin Sosyal ve Psikolojik Nedenleri Ankara. Unesco Türkiye Milli Komisyonu, 1977. s. 155.

- ii) Okulöncesi eğitimden geçmiş çocuklar diğerlerine kıyasla :
 - a) Zihinsel
 - b) Sosyal
 - c) Duygusal
 - d) Beceriler ve ilgiler
- e) Fiziksel gelişim ve sağlık yönlerinden farklıdırlar.
- iii) Bu farklılık okulöncesi eğitimden geçmiş çocuklar lehinedir.
- iv) Bu farklılıklar çocukların başarılarına etki etmektedir.

Araştırmanın Önemi

Milli Eğitim Bakanlığı Anaokulları Kılavuzunun amaçlar kısmında, okumaya başlayacak olan çocuklara gerekli olan temeli ve ilkököl yaşamının çocuktan beklediği duygusal ve sosyal olgunluğu sağlamanın önemi üzerinde durulmaktadır. Bugün var olan kurumların gerçekten amaçlarına uygun bir eğitim verip vermedikleri ancak ilkököl düzeyinde yapılacak deneysel araştırmalarla ortaya çıkacaktır. Yalnızca okulöncesi eğitim kurumlarının gözlenmesi ve incelenmesi yeterli değildir. Önemli olan okulöncesi eğitimden geçmiş çocukların ilerki öğrenim basamaklarında gösterecekleri özelliklerdir. Eğer çocuklar diğerlerine kıyasla bazı yönlerden ilerideyseler diğer çocuklara da okulöncesi eğitim sağlanması konusundaki çalışmaların hızlandırılması gerekeceği açıktır .Eğer okul öncesi eğitimden geçmiş çocuklarla diğerlerinin bir farkı yoksa bu da okulöncesi eğitim çalışmalarının bcsa gittiğini düşündürecektir. Eğer böyle bir durum varsa bu gerçekten büyük bir kaynak israfı demektir. Kısaca açıklamaya çalıştığımız bu nedenlerle inceleme önem taşımaktadır. Bu inceleme sonunda ortaya çıkacak bulguların başka araştırmalarla denenip, genişletilerek okulöncesi eğitime ilişkin yeni görüşlere hizmet edeceği umulabilir.

Sayıtlar

- i) Anket yöntemi araştırmanın amacına uygun bir yöntemdir.
- ii) İlkokul 1. sınıf öğretmenleri araştırma konusunda yeterli gözleme sahip verilen anketi doğru olarak yanıtlarlar.
- iii) Seçilen örneklem evren hakkında genel bir fikir verebilir.
- iv) İlkokulların birinci sınıfları öğrenciler arasındaki ayrılıkların izlenmesi için yeterlidir.
- v) İlkokulların birinci sınıflarında hem okulöncesi eğitim görmüş hem de görmemiş çocukları bulmak olasıdır.

Sınırlılıklar

Bu inceleme,

- i) Bir yarı yıllık süreyle,
- ii) Yalnızca Ankara ili içinde seçilecek ilkokullardan oluşan bir örnekleme,
- iii) Bu örnekleme giren ilkokullardaki birinci sınıflarla.
- iv) Birinci sınıf öğretmenlerine verilecek bir anketle,
- v) Bu anket sonunda elde edilen verilerin açıklanması ve verilerin geliştirilmesiyle sınırlıdır.

Tanımlar

İncelemede sık sık raslanan iki ana terim şu anlamlarda kullanılmaktadır.

Okulöncesi :

Bireyin yaşamının (0-6) yaşları arasındaki devresi.

Okulöncesi eğitim kurumları :

(0-6) yaşlarındaki çocukların bakımlarını sağlayan, onların bedensel, zihinsel ve duygusal yönden gelişmelerini yardımcı olup bu konuda eğiten ve ilkokula hazırlayan kurumların tümü, (kreş, çocuk yuvaları, anaokulları, anasınıfları)

II. YÖNTEM

Evren ve Örneklem

İncelemenin evreni, Ankara'daki tüm ilkokulların birinci sınıflarıdır. Örneklem ise bu ilkokullardan yalnızca değişik yerleşim bölgeleri gözönüne alınarak kura ile seçilen 11 ilkokulun birinci sınıflarıdır. Bu ilkokullar şunlardır :

- 1) Demetevler, Oğuzlar İlkokulu
- 2) Yenimahalle, Gaziosmanpaşa İlkokulu
- 3) İkinci Kalaba, Kocatepe İlkokulu
- 4) Varlık Mahallesi, Zıya Gökalp İlkokulu
- 5) Aydınlikevler, Aydınlikevler İlkokulu
- 6) Oran Sitesi, Oran İlkokulu,
- 7) Yukarı Ayrancı, Ayrancı İlkokulu
- 8) Küçük Esat-Dörtyol-Kavaklıdere İlkokulu
- 9) Bahçelievler, Bahçelievler İlkokulu

10) Balgat, Balgat İlkokulu

11) İncesu, İncesu İlkokulu

Araç

Öğretmenler için araştırmacı tarafından okulöncesi eğitimin amaçlarına uygun olarak geliştirilen anket formu araç olarak kullanılmıştır.

Veriler ve Toplanması

Veriler anketler yoluyla toplanmıştır. Sözü edilen ilkokullara tek tek gidilerek, önce müdürlerle görüşülmüş, daha sonra o ilkokullarda var olan birinci sınıf öğretmenleriyle tek tek ilgi kurularak anketler verilmiş, gerekli açıklamalar yapılmıştır. Verilen anketler iki gün sonra yine araştırmacı tarafından geri alınmıştır. Onbir ilkokula 56 anket verilmiş, bunlardan 48'i yanıtlanmış olarak geri alınabilmektedir. Yani katılma oranı % 85-91'dir.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Anketlerin önce elle tek tek dökümleri yapılmış, yanıtlar denencelere uygun olarak kategorilere ayrılmış, sonrada her kategoriye ilişkin durum, frekans ve yüzde olarak tablolarla gösterilerek, ne anlama geldikleri yorumlanmaya çalışılmıştır.

III. BULGULAR VE YORUMLAR

Anketin uygulandığı, 37'si kadın, 11'i erkek öğretmenin yaşları 25-50, görevdeki kıdemleriye 5-30 yıl arasında değişmekteydi. Bu öğretmenlerin görevli oldukları sınıfların en kalabalığında öğrenci sayısı 61, en tenha olanında 12 idi. Sınıflardaki toplam öğrenci sayısı 1876'ydı. Okulöncesi eğitimden geçmiş çocukların sınıflardaki sayıları hiç ile 22 arasında sıralanmaktaydı. Örneklemimizin kapsamı içinde 254 okulöncesi eğitimden geçmiş çocuk bulunuyordu. Yani örneklemdaki tüm öğrencilerin ancak % 13,53'ü okulöncesi eğitimden geçmişti. Bu 254 çocuğun % 77.17'si resmi, % 22.83'ü özel kurumlarda eğitim görmüştü. Kurumlar arasındaki bu farkın son yıllarda sayıları bir hayli artan anasınıflarından ortaya çıktığı düşünülebilir. Çünkü 1972 - 1973 yıllarında Türkiye'deki anasınıflarının 178 olan sayıları 1976-1977 öğretim yılında 628'e ulaşmıştır. Öğrenci sayısı ise 3.667'den 16.602'ye yükselmiştir.³

Anasınıflarının bu denli yaygınlaşmasında, gerçekleştirilmelerinin kolaylığı en önemli rolü oynamaktadır. Pek çok yerde ilköğretim

³Resmi Anaokulları ve Anasınıfları Araştırması, Ön. ver, s. 21, ek, 4.

herhangi bir sınıfının bu iş için ayrılması ve bir öğretmenin atanması yeterli sayılmaktadır. Diğer koşullar görmezlikten gelinmekte ve eldekilerle yetinilmektedir. Böyle gerçekleştirilen bir eğitimin etkinliği şüphesiz tartışılabilir.

Ankette 1. soruyla 11. soru arasında ortaya çıkarılmaya çalışılan, çocuklar arasındaki «zihinsel gelişim ve davranış yönünden» farklılıkların durumudur. Burada elde edilen veriler şöyledir :

TABLO 1

ZİHİNSEL GELİŞİM VE DAVRANIŞ YÖNÜNDEN, (SORU : 1-10)

Yanıtlar	f	%
Evet	245	51.04
Genellikle	131	27.29
		78.33
Arasıra	45	9.38
Hayır	26	5.42
Tam aksi	11	2.29

Tablonun incelenmesiyle okulöncesi eğitimden geçmiş çocukların diğerlerine kıyasla zihinsel gelişim ve davranış yönünden büyük oranda ileri oldukları görülmektedir.

1973 yılına ait «Milli Eğitim Temel Kanunu»nun 19. maddesinde okul öncesi eğitimin amaçları sayılırken bu noktanın da önemle üzerinde durulmaktadır.

Okulöncesi eğitimden geçmiş çocukların zihinsel gelişim yönünden ileri olmaları dili kullanmada, çevrelerine karşı uyanık davranmada, düşünceleriyle daha çok katılımda bulunmada olumlu etkiler yapmaktadır. Görülüyorki okulöncesi eğitimle çocuğun zihni yetenekleri geliştirilebilmekte ve çocuğa daha sonraki yıllarda başarı sağlayacak boyutlar kazandırılabilir. Yalnız bunun yapılabilmesi için okulöncesi eğitimin çok iyi planlanması ve gerçekleştirilmesi gerekir. Bu nedenle bulgular yorumlanırken bu noktanın ve bireysel ayrılıkların her zaman söz konusu olduğunun gözden kaçırılmaması önem taşımaktadır. Tablodaki % 2.29 ve % 5.42'lik farklı yanıtlar da bize bunu düşündürmektedir.

TABLO 2

SOSYAL DAVRANIŞLAR YÖNÜNDEN. (SORU : 11-21)

Yanıtlar	f	%
Evet	225	42.61
Genellikle	150	28.41
		71.02
Arasıra	57	10.80
Hayır	49	9.28
Tam aksi	15	2.84

Bu gruptaki sorularla çocukların sosyal davranışları kıyaslanmaya çalışılmıştır. Veriler, bu grupta da okulöncesi eğitim görmüş olanların bu yönden de daha uyumlu ve başarılı olduklarını göstermektedir.

Bu konudaki araştırmalar, (Hattwick, 1937, Joel, 1939; Kawin-Hoefer, 1931; Laughlin, 1953) kazanılan sosyal davranışların çocuğun tüm yaşamı boyunca etkisini sürdürebileceğini ve uyumlu ya da uyumsuz bir insan olmasını etkileyebileceğini düşündürmektedir. Çocukların daha yaşamlarının ilk yıllarında sosyal davranışlar yönünden eğitimleri ileriki yıllarda büyük bir avantaj olarak ortaya çıkabilecektir.

Sosyal davranışlar yönünden gelişmenin temelinde bireyin kendini kabulü vardır. Kendini kabul eden bir insan mükemmel bir insan olmadığını bilir. Kendini kınamaksızın kusurlarını ve sınırlılıklarını da doğru değerlendirerek seven bir insan olma olasılığı yüksektir.

Okulöncesi eğitim gerçekten sosyal uyumu artırıyorsa özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük aile çocukları için gerekli olduğu düşünülebilir. Bu yolla ilkökula başladıklarında uyum sorunları olmayacağı için başarıları olumlu yönde etkilenebilecektir.

TABLO 3

DUYGUSAL GELİŞİM VE DAVRANIŞLAR. (SORU 22-23)

Yanıtlar	f	%
Evet	58	60.42
Genellikle	20	20.83
		81.25
Arasına	7	7.29
Hayır	9	9.38
Tam aksi	2	2.08

İnceleme sırasında okul öncesi eğitimden geçmiş çocukların diğerlerine göre en farklı oldukları özellik, duygusal gelişim ve davranışlarda ortaya çıkmıştır. Bu çocuklar öfke, sevgi, korku ve benzeri duygularını daha rahat göstermekte ve bedensel davranışlarda daha başarılı olmaktadır.

Toplumumuzda çocuklara duygularına sakıamaları için fazla baskı yapıldığı, büyüklerin rahatı için çocuklara sınırlamalar konulduğu yadsınamaz. Bir çocuğa ağlamasını tutması ya da kesmesi söylendiği zaman, aslında bir şeyleri içine gömmesi söylenmiş de-

mektir. Duyguları ve dürtüleri doğdukları an, onları ifade edip yüz yüze gelmektense saklaması istenmektedir. Böylece, çocuktan gelişim çizgisini saptırması istenmiş, çocuk o yönde itilmiştir.

Duyguların açığı vurulmasının saklanması sonucu, çocuğun giderek eylemleriyle iç dünyası arasında bir uçurum belirecektir. Bu uçurum zamanla artacak ve yetişkinlik düzeyinde genç kendinden bekleneni, oynaması gereken rolü başarmaya çalışırken yaşantısının iç ve dış boyutları arasında keskin bir fark oluşacak ve bu durum onu bunalımlara sürükleyebilecektir. Burada en büyük görev yine eğitim sistemine düşmektir. Zira bugün için bize hemen herşeyi öğretmeye çalışan eğitim sistemimiz, kendi duygularımızı ve başkalarının duygularını bu anlamda konu etmemektedir. Oysa duygusal yaşamamız sağlığımızı, başarıımızı kısaca tüm benliğimizi etkilemektedir. Duygularını açıkça belirtmeyen, baskı altında tutan bir insan tüm yaşamı boyunca mutsuz olabilecektir.

İncelememizde görüldüğü gibi okulöncesi eğitim kurumları çocuğun duygusal gelişimle olanak veriyorsa bu gerçekten iyi bir adım olarak değerlendirilebilir.

TABLO 4
BECERİLER YÖNÜNDEN. (SORU 24-28)

Yanıtlar	f	%
Evet	135	56.25
Genellikle	56	23.33
Arasıra	15	6.25
Hayır	6	2.50
Tam aksı	6	2.50

Tablo'dan görüldüğü gibi beceriler yönünden okulöncesi eğitim çocuklara bir çok şey kazandırmaktadır.

Okulöncesi eğitim kurumlarının programları gözden geçirildiği zaman bu yaş çocuklarının özellikleri gereği müzik, beden, resim ve el işi çalışmalarının büyük bir yer kapladıkları görülmektedir. Bu tür becerilerin ilkokula başlayan bir çocuk için avantaj olduğu açıktır. Yaşlı bir çocuk kalem tutmayı beceremezken onun rahatlıkla resim çizebilmesi daha ilk günlerde bir farklılık yaratacak, çocuğa en azından bir güven duygusu verecektir.

TABLO 5

İLGİLER YÖNÜNDEN. (SCRU 29-32)

Yanıtlar	f	%
Evet	102	53.13
Genellikle	48	25.00
		78.13
Arasıra	18	9.38
Hayır	13	6.77
Tam aksi	3	1.56

Verilerin incelenmesi okulöncesi eğitimden geçmiş çocukların ilgiler yönünden daha zengin olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Özellikle bu çocukların kitaba çok düşkün oldukları görülmektedir.

Kitap sevgisi küçük yaşlarda kazanılırsa büyük bir olasılıkla çocuğun yaşamı boyunca sürebilir. Dünyadaki bilginin her geçen gün arttığı göz önüne alınırsa kitap okumanın, bunu zevkli bir alışkanlık haline getirmenin önemi kendiliğinden ortaya çıkar.

TABLO 6

FİZİKSEL GELİŞİM VE SAĞLIK DURUMU YÖNÜNDEN
(SORU 33-34)

Yanıtlar	f	%
Evet	33	34.38
Genellikle	23	23.96
		58.34
Arasıra	11	11.46
Hayır	24	25.00
Tam aksi	1	1.04

Tablodan da görüleceği gibi okulöncesi eğitimden geçmiş çocuklarla diğerleri arasında ilk grup lehine bir durum söz konusudur. Ama bu konuda, okulöncesi eğitimden geçtiği halde fiziksel gelişim ve sağlık durumu yönünden diğer gruptan farklı olmayan çocukların yüzdeleri de bir hayli yüksektir. (% 25).

Okulöncesi eğitim, çocukların beden sağlıklarını korumayı ve geliştirmeyi de amaç edinmektedir. Oysa incelememiz beden sağlığının korunmasının diğer amaçlara kıyasla yeterince gerçekleştirilmediğini düşündürücü yöndedir. Kanımızca buradaki durum, çocukların buldukları aile ortamında maddi olanaksızlıklar nedeniyle iyi beslenememeleri ve bakılamamaları sonucundan ortaya çıkmış olabileceği gibi öğretmenlerin açıkca gözlenebilen bu durumu varoldu-

ğu gibi saptamalarından ötürü de olabilir. Buradaki farklı durum, bize öğretmenlerin diğer soruları «nasıl olması gerektiğinin bilincinde olarak yanıtlamış olabileceklerini de düşündürücü niteliktedir. Şüphesiz bu noktada daha detaylı incelemeler yapmadan kesin bir şey söylemek olası görülmemektedir.

TABLO 7

DERSLERDEKİ BAŞARI YÖNÜNDEN. (SORU : 35)

Yanıtlar	f	%
Evet	19	39.58
Genellikle	15	31.25
		70.83
Arasıra	10	20.83
Hayır	1	2.08
Tam aksi	1	2.08

Okulöncesi eğitim ilkokul birinci sınıf derslerindeki başarıyı da olumlu yönde etkilemektedir.

Dünya okulöncesi eğitimi derneği eski başkanı, Fransa Caen Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Direktörü Gaston Mialaret bu konuda şöyle diyor :

«Çocuğun ilkokulda başarı kazanmasını sağlayan şey, çocuğun okulöncesi eğitim kurumunda edindiği bilgiler değildir. Bu bakımdan rol oynayan özellik, çocuğun orada elde ettiği toplumsal alışkanlıklardır, öğrendiği tutumlardır. İşte bunlar çocuğun yeni eğitim düzenine yani yeni yaşam türüne uymasını sağlar.»

Arthur Jersild ise aynı konuda okuldaki çalışma dile dayalı olduğu için çocuğun başarısıyla dil gelişimi arasında sıkı bir bağlantı olduğunu söylemektedir.

İncelememizde bu durum okulöncesinden gelenlerin lehine görülmektedir. Bu başarı, kanımızca çocukların önceki tablolarla gösterdiğimiz zihinsel, sosyal, duygusal ve diğer yönlerdeki olumlu gelişmelerinin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

TABLO 8

ÖZEL İLGİ VE BECERİLER YÖNÜNDEN.

(SORU : 36)

Yanıtlar	f	%
Evet	18	37.50
Genellikle	15	31.25
		68.75
Arasıra	6	12.50
Hayır	6	12.50
Tam aksi	1	2.08

İncelediğimiz okullarda okulöncesi eğitimden gelen çocukların özel ilgi ve becerilerine daha fazla sahip oldukları görülmektedir. Bu durum türlü uğraşların yer aldığı bir kurumdan gelen çocuklarda, dar bir aile ortamından gelen çocuklara kıyasla daha büyük bir oranla ortaya çıkması çok doğal sayılmalıdır. Özel ilgi ve becerilere sahip olmak insanın tüm yaşamından yararlı olabilir. Bugün toplumu muzda emekli olduğu zaman yapacak başka hiç bir becerisi ve ilgi alanı olmadığı için boşlukta kalıveren pek çok kişiye rastlamak olasıdır. Bu kişilerin sorunlarının kökleri tâ çocukluk yıllarına uzanmaktadır. Daha o yıllarda özel ilgi ve beceriler geliştirilselerdi bugün durumları farklı olabilirdi.

Çocuklar bu özel ilgi ve beceriler yoluyla yaratıcılıklarını ortaya koyabilir ve tek yönlü insanlar olarak yetişmekten kurtulabilirler. Böyle bir durumsa hem insan kaynağının daha verimli kullanılması hem de bireyin mutluluğunun artması şeklinde yorumlanabilir.

(Devamı gelecek sayıda)